

**การบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาว
ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม**
**Integrating Fingerroot Herb Cultivation in Sam KhwaiPhueak Town
Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province**

¹สมโภชน์ ตั้งกิจพานิชเจริญ
SomphotTungitparnicharoen¹

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

E-mail: SAMRUEDOOOCOM1@gmail.com

Retrieved 31-10-2023; Revised 18-12-2023; Accepted 21-12-2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ (1) เพื่อวิเคราะห์บริบทของการปลูกสมุนไพรกระชายขาว (2) เพื่อระบุสภาพปัญหาในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว และ (3) เพื่อเสนอแนวทางในการบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาวในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล 12 คน ได้แก่บุคลากรจากภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกรผู้ปลูกกระชายขาว เก็บข้อมูลด้วยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาผลการวิจัย (1) ด้านบริบทของการปลูกสมุนไพรกระชายขาว พบว่า การปลูกกระชายขาวจะปลูกช่วงเดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคมของทุกปี จะสืบทอดกันมาจากรุ่นบุรุษ ตั้งแต่ช่วงการปลูก การดูแล และการจำหน่าย (2) ด้านสภาพปัญหาในการปลูกกระชายขาว พบว่า (ก) ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ (ข) เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่ม (ค) ขาดเงินทุนหมุนเวียน (ง) ไม่มีภาคเอกชนมารับซื้อผลผลิตและ (จ) ไม่สามารถขยายตลาดใหม่ได้ (3) ด้านแนวทางในการบูรณาการการปลูกกระชายขาว พบว่า (ก) ภาครัฐควรสนับสนุนด้านเงินทุนหมุนเวียนและปัจจัยการปลูก (ข) การรวมตัวกันของเกษตรกร (ค) การพัฒนาการเพาะปลูก (ง) ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูก ผลิตและแปรรูป และ (จ) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การบูรณาการ การปลูกสมุนไพร กระชายขาว เทศบาลเมืองสามค้ายเผือก

Abstract

The three objectives of this study were (1) to analyze the context of fingerroot herb cultivation in Town Municipality, Mueang District, Nakhon Pathom Province; (2) to identify problems in cultivating the fingerroot herb; (3) to offer guidelines for integrating fingerroot herb cultivation. This study employed a qualitative design. Data were collected from non-participant observations, in-depth interviews, and focus group discussions with 12 key informants, including public officers, private employees, and fingerroot farmers. The data were analyzed by content analysis. Major findings: (1) On the context of fingerroot herb cultivation, fingerroot is annually cultivated between March and May, while the processes of cultivation, care-taking, and selling were inherited from ancestors; (2) On the problems in cultivating the fingerroot herb, they included (a) the lack of government support, (b) the absence of farmer's groups, (c) the lack of working capital, (d) the absence private organization purchasing produce, and (e) the inability to expand into new markets; and (3) On the guidelines for integrating fingerroot herb cultivation, they included (a) the government to support working capital and cultivation essentials, (b) the farmers to group up, (c) the cultivation to be developed, (d) the private sector to participate in cultivating, producing, and processing, and (e) the environment to be conserved.

Keywords: Integration, cultivating herbs, fingerroot, Sam KhwaiPhueak Town municipality

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ภาครัฐมีนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การส่งเสริมและพัฒนาด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนสังคมและท้องถิ่นพัฒนาภูมิปัญญาไทยสู่สากล การดูแลและรักษาสุขภาพอนามัยของประชาชนและชุมชนตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นการสร้างความสมดุลและมีภูมิคุ้มกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศรวมถึงการให้ความสำคัญเพิ่มเติมกับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าชุมชนโดยการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการจะเป็น การพัฒนารากฐานที่สำคัญของการพัฒนาให้สามารถก้าวไปสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติได้อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป (แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. 2555 - 2574) วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญทำรายได้ให้กับชุมชนและเป็นภาคหนึ่งที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในภาพรวม และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้รัฐบาลจะมีการส่งเสริมการบริโภคผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จากรายงานการวิจัยของกรมส่งเสริมการเกษตรที่ศึกษาเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหา 1) ขาดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดพัฒนา 2) ขาด

ทักษะการผลิตและการตลาด สินค้ามีคุณภาพและปริมาณไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการควบคุมมาตรฐานต่อเนื่องขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน 3) ด้านการเสริมหนุนการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมักเป็นสูตรสำเร็จไม่คำนึงถึงความเหมาะสมและความต้องการของพื้นที่ (สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ, 2550, หน้า 21-23)

ประเทศไทยอยู่ในเขตอากาศแบบร้อนชื้นคือมีทั้งความร้อนและความชื้นจึงเหมาะสำหรับการปลูกพืชสมุนไพรหลายชนิดทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมีการขยายพันธุ์เพื่อเพาะปลูกขึ้นมา ซึ่งสมุนไพรจะมีองค์ประกอบของธาตุยาที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการนำมาแปรรูปเพื่อทำเป็นยารักษาโรคทั้งที่อยู่ในรูปของสมุนไพรเชิงเดี่ยว และสมุนไพรเชิงผสม สมุนไพรเชิงเดี่ยวก็คือ สมุนไพรที่นำมาแปรรูปเป็นยาแบบไม่ผสมกับสมุนไพรชนิดอื่น ส่วนสมุนไพรเชิงผสมคือมีการนำสมุนไพรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปมาผสมกันเพื่อให้มีธาตุยาหรือมีฤทธิ์ยามากยิ่งขึ้น แล้วนำไปใช้ในการบำบัดหรือรักษาอาการของโรคได้หลายชนิด ในสมัยโบราณมักจะนำสมุนไพรมาเป็นยารักษาโรคโดยทั่วไป ดังนั้นสมุนไพรของไทยจึงมีสรรพคุณทางยามากมายหลายชนิดปัจจุบันภูมิอากาศของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป เกิดสภาวะโลกร้อนทำให้มีเชื้อโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาหลายชนิดและเป็นเชื้อโรคที่เราไม่เคยคุ้นเคยกัน และบางชนิดก็เกิดการกลายพันธุ์เพื่อความอยู่รอดของสายพันธุ์นั้น ๆ จึงทำให้เกิดโรคสายพันธุ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาตลอดเวลา หรือทางการแพทย์เรียกกันว่าโรคอุบัติใหม่ ทำให้ต้องใช้ยาหรือสูตรยาใหม่ ๆ เพื่อมาต่อต้านกับเชื้อโรคนั้น ๆ และตัวยาบางชนิดก็อาจมีผลกระทบต่อการใช้ยา เช่น การแพ้ยา การดื้อยา ซึ่งส่วนใหญ่จะมักเกิดขึ้นกับผู้ที่ใช้ยาที่มาจากสารเคมีนั่นเอง จึงทำให้มีคนจำนวนมากตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ตัวยามาจากสารเคมีดังกล่าวจึงหันมาพึ่งยาสมุนไพรจากธรรมชาติหรือยาแผนโบราณกันมากยิ่งขึ้น

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งที่นิยมปลูกพืชสมุนไพรหลายชนิด เช่น เผือก กระเพรา ดอกกรัก และกระชายขาว เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ปลูกเพื่อจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ และยังมีแหล่งจำหน่ายยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรที่มีชื่อเสียงมาอย่างยาวนานก็คือ กลุ่มชุมชนบุญนิยมปฐมอโศก หรือที่เรียกกันแบบคุ้นเคยว่า (ปฐมอโศก) ซึ่งเป็นกลุ่มชุมชนที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อรวบรวมสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแล้วประสบความสำเร็จอย่างดี ตั้งอยู่ที่ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเมื่อความต้องการของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น ทำให้สมุนไพรที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นภาครัฐและภาคเอกชน และชุมชนจึงควรร่วมมือกันบูรณาการในการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อให้มีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการ ของผู้บริโภคนั่นเองในปัจจุบันภาครัฐมีแผนการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องของการเกษตรและมีแผนในการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ก็คือ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ว่าด้วย การพัฒนาสมุนไพรไทย ปี พ.ศ. 2550 - 2564 และโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช (สมุนไพร) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบันพืชสมุนไพรกระชายขาวเป็นสมุนไพรของไทยจึงถูกพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ จากที่เป็นแบบตากแห้ง อบแห้ง ใช้ต้ม ใช้ชง ก็พัฒนาเป็นแบบแคปซูล แบบอัดเม็ด และแบบน้ำ เป็นต้น จึงทำให้การเข้าถึงยาสมุนไพรได้ง่ายยิ่งขึ้นประกอบกับการรักษาพยาบาลในปัจจุบันมักจะมีราคาที่สูงขึ้นจึงมีผู้คนจำนวนมากที่ไม่มีเงินในการรักษาตามโรงพยาบาลจึงหันกลับมาใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้านของไทยกันมากยิ่งขึ้นมีทางเลือกเพิ่มขึ้นอีกทางเลือก

หนึ่งในการรักษาโรคผู้บริโภคนิยมบริโภคยาสมุนไพรกระชายขาวกันมากยิ่งขึ้นก่อนที่จะสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 แพร่ระบาดจะเกิดขึ้นเสียอีก และต่อมาก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

เทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีประชาชนผู้นิยมปลูกพืชสมุนไพรกระชายขาวปลูกเป็นจำนวนมาก เพราะเล็งเห็นว่าพืชสมุนไพรชนิดนี้มีประโยชน์หลายอย่าง เช่นนำมาปรุงเป็นอาหาร และแปรรูปเป็นยารักษาโรคโดยเฉพาะช่วงกินเจ ทำให้ผู้ปลูกกระชายขาวได้รับผลประโยชน์ในการปลูกพืชครั้งเดียว ได้เงินถึงสองทางและในช่วงไวรัสโควิด-19 ระบาด ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมาได้มีการนำกระชายขาวซึ่งเป็นพืชสมุนไพรพื้นบ้านของไทยถูกนำมาใช้เป็นทางเลือกอันดับต้น ๆ ที่ใช้ในการรักษาโรคนี้ควบคู่กับการรักษาแพทย์ทางเลือกทางอื่น ๆ จนทำให้สมุนไพรชนิดนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและเริ่มขาดตลาด ราคาขายเริ่มขยับสูงขึ้นเนื่องจากความต้องการมีมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบริบทของการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม รวมถึงศึกษาปัญหาในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ผลที่ได้จากการศึกษาเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือกอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทของการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อระบุสภาพปัญหาในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อเสนอแนวทางในการบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise)

“วิสาหกิจชุมชน” หมายถึงกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรขององค์กรชุมชน
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ

บูรณาการตามคำจำกัดความของราชบัณฑิตยสถาน มี 2 ความหมาย คือ 1) ทำให้เป็นเนื้อเดียวกันโดยรวม หรือผสมผสานส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน 2) หมายถึงเชื่อมหรือประสานกับสิ่งอื่นหรือหน่วยงานอื่น

เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) ได้กล่าวไว้ว่า บูรณาการ (Integration) เป็นโครงสร้างของสังคมที่จะเชื่อมโยงความสลับซับซ้อนกันมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดความหลากหลายและเกิดความแตกต่างกันไปจากโครงสร้างเดิมเสมอแต่จะยังคงเชื่อมต่อเชื่อมโยงประสานไม่ได้แยกออกจากกันแต่จะรวมกันในลักษณะของการบูรณาการ (Integration, Herbert Spencer. [http://udru.ac.th/oldsite/attachments/](http://udru.ac.th/oldsite/attachments/e-learning) e-learning, 15 February, 2021)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2540) ได้แปลคำว่า บูรณาการ (Integration) ว่าหมายถึง “การทำให้สมบูรณ์” โดยมองว่าสภาวะการบูรณาการ เป็นการพิจารณาสรรพสิ่งในลักษณะขององค์รวม (Holistic View) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีปัจจัย 3 ประการ คือ

1. หน่วยย่อยหรือองค์ประกอบ
2. ความสัมพันธ์ของหน่วยย่อยซึ่งเชื่อมโยงและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน
3. ความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ที่เกิดจากการรวมตัวกันของหน่วยย่อยอย่างประสานสัมพันธ์และกลมกลืนกันอย่างสมดุล

ในเรื่องที่เกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ไว้ว่า 1) รูปแบบของการบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัด ที่มีการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์และสภาพปัญหาประเด็นการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องอาศัยการบูรณาการจะมีผลต่อการกำหนดภาคส่วนหรือผู้ที่มีบทบาทหลักในการบูรณาการ จากนั้นเป็นขั้นตอนการเชื่อมโยงแผนงานที่จัดทำรวมทั้งการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดบทบาทอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการระหว่างทุกภาคส่วนของรัฐระดับต่าง ๆ และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องต่อการทำงานร่วมกัน เช่นภาคเอกชนภาคประชาชน 2) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบูรณาการการทำงานที่สำคัญ และช่วยให้ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความเข้าใจของบุคลากร และการสื่อสารอย่างทั่วถึง 3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบูรณาการการทำงาน ได้แก่ การกำหนดช่วงเวลาการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องการบูรณาการเชื่อมโยงกัน การสนับสนุนทั้งด้านนโยบายและระบบการบริหารจัดการ รวมทั้งระบบงบประมาณเชิงพื้นที่ที่สามารถบริหารจัดการได้เบ็ดเสร็จในพื้นที่ ในขณะที่ด้านระบบบริหารจัดการในเรื่องการมอบอำนาจที่อาจมอบบางส่วนในเรื่องที่จำเป็นหรือมีความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาหรือวางแผนการพัฒนาในระยะยาว

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่นและระดับชาติ ถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอันเป็นตัวจักรของการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจะเห็นว่ารระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยิ่งสูง เช่นเดียวกับในประเทศไทยจะเห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ยิ่งเห็นได้ชัดเจนนั้นคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 รัฐต้องมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง

เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบรวมทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช, 2560)

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

การมีส่วนร่วม ถือเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งการพัฒนาไม่ว่าระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น ถือว่าการมีส่วนร่วมถูกกำหนดให้มีผลต่อการพัฒนาของพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (Cohen and Uphoff, 1980, pp.7 - 26) ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่มถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการบริหาร และดำเนินการพัฒนาเพื่อเป็นการร่วมรับผลประโยชน์ในการดำเนินการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนอธิบายความหมายได้ในหลายมิติ ทั้งในแง่ของมิติความลึกและในเชิงกว้าง ดังนี้ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

- 1) การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ คือการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ
- 2) การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึงการให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองการพัฒนา ในขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น
- 3) ในเรื่องของการพัฒนาชนบทการมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ในกระบวนการการตัดสินใจ กระบวนการการดำเนินการ และร่วมในผลประโยชน์จากการพัฒนาโครงการ
- 4) การมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนาอย่างกว้างขวางมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน หมายถึงการที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิ์และหน้าที่ในการที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาที่มีความรับผิดชอบสำรวจทรัพยากร และระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทาง
- 6) การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการการดำเนินการอย่างจริงจัง ซึ่งหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และมุ่งใช้ความพยายามในการดำเนินการตามความคิดริเริ่มนั้น
- 7) การมีส่วนร่วมคือ การที่ได้มีการจัดการที่ใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากร และระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งที่โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการควบคุมโดยทรัพยากร และระเบียบต่าง ๆ

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980, pp. 219 - 222) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนประชาชนถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องรู้และเข้าใจให้ถ่องแท้เพื่อผลลัพธ์ในการวิเคราะห์เป็นไปอย่างถูกต้อง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation)

ข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรกระชายขาว

กระชายขาว กระชายเป็นผักพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่นิยมใช้เป็นเครื่องเทศในการปรุงอาหารหลายชนิด นอกจากนี้กระชายยังมีสรรพคุณทางยาที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารและช่องท้อง เช่น แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ท้องร่วงท้องเดิน บิด จุกเสียดแน่น เป็นต้น แต่ภายหลังมีคนสนใจกระชายมากยิ่งขึ้นก็คือ เรื่องบำรุงกำลังไปจนถึงบำรุงกำหนด เพราะสรรพคุณประการนี้เองที่ทำให้พืชตระกูลกระชายเป็นพืชที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ Boesenbergia rotunda (Linn.) Mansf.

ชื่อพ้อง Boesenbergiapandurata (Roxb.) Schltr.

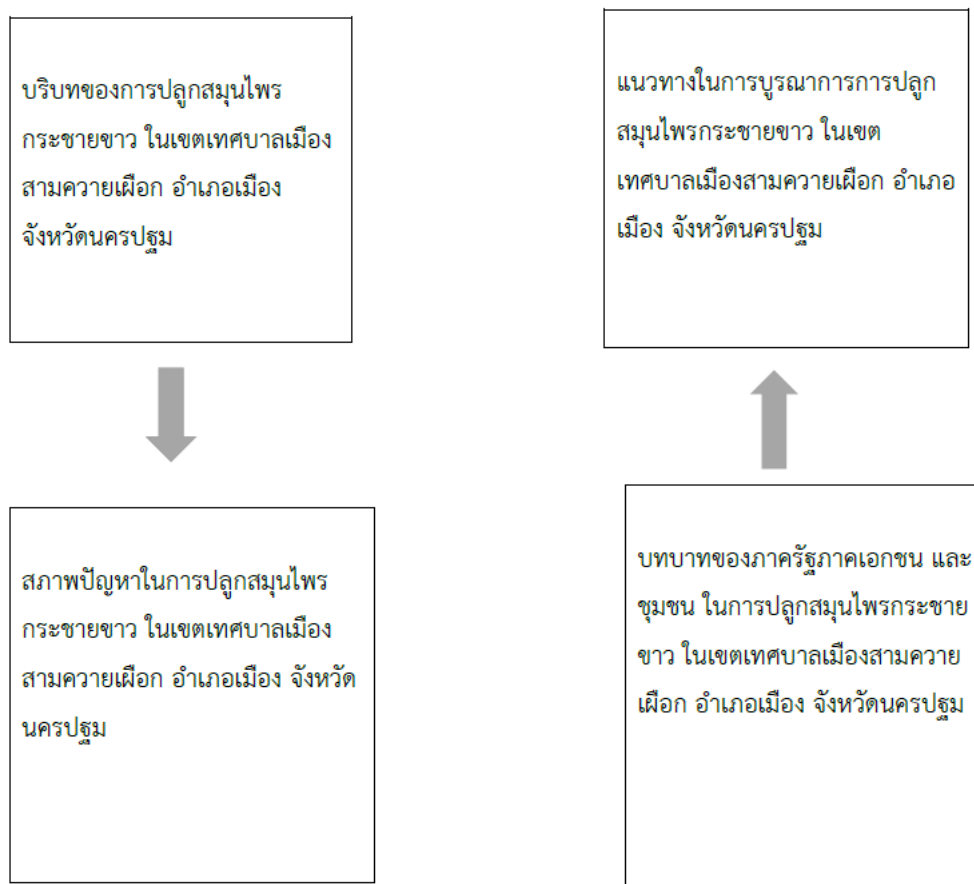
ชื่อวงศ์ Zingiberaceae

ชื่ออื่น/ชื่อท้องถิ่น เช่น กระเอน ระเอน (เหนือ) จิงทราย (มหาสารคาม) ว่านพระอาทิตย์ และ จีปู ซีฟู (รัฐฉาน พม่า-แม่ฮ่องสอน)

การใช้ประโยชน์ทางการแพทย์แผนไทยของกระชายขาว

เหง้าใต้ดิน - มีรสเผ็ดร้อนขม แก้ปวดท้อง มวนในท้อง ท้องอืดท้องเฟ้อ บำรุงกำลัง บำรุงกำหนด แก้กามตายด้าน เป็นยารักษาโรคผิวหนังเหาและราก - แก้บิดมูกเลือด เป็นยาขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ ใช้เป็นยาภายนอกรักษาอาการกล้ามเนื้อ - บำรุงธาตุแก้โรคในปาก คอ แก้โลหิตเป็นพิษ ถอนพิษต่าง ๆ (สิงหบุตรา, 2535)ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาต้าน Covid-19 สารสกัดกระชายขาว และ panduratin A ซึ่งเป็นสารสำคัญในกระชายขาว แสดงฤทธิ์ยับยั้งเชื้อไวรัส SARS-CoV-2 ในเซลล์ Vero E6 ได้ในระยะแรกของการติดเชื้อ ในขณะที่ panduratin A สามารถแสดงฤทธิ์ยับยั้งเชื้อไวรัส SARS-CoV-2 ในเซลล์ Vero E6 ทั้งในระยะแรกและระยะหลังของการติดเชื้อไวรัส โดยไปลดการติดเชื้อที่เซลล์เนื้อเยื่อปอดทางเดินหายใจ (ศูนย์นวัตกรรมสมุนไพรครบวงจร มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2563)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และประชุมกลุ่มย่อย มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจ ประชาชนเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรกระชายขาว กลุ่มเป้าหมายในการประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาล เมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละครั้งกลุ่มละ 5-6 คน ประชุมกลุ่มย่อย 2 ครั้ง

เครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ในประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่ 1 ปัญหาในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในปัจจุบันมีประเด็นปัญหาอะไรบ้างทั้งหมด 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านมีส่วนร่วมของภาครัฐ
2. ด้านการมีส่วนร่วมภาคเอกชน ภาคธุรกิจ

3. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรกระชายขาว
4. ด้านการเพาะปลูกกระชายขาว
5. ด้านการผลิตและการแปรรูป
6. ด้านสภาพแวดล้อม
7. ด้านการตลาดและการจัดจำหน่าย
8. ด้านการเงินและบัญชี

ประเด็นที่ 2 ภาครัฐควรบูรณาการความช่วยเหลือในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในด้านใดบ้างมีทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
2. ด้านการจัดหาที่ดินเพื่อการเพาะปลูก
3. ด้านปัจจัยพื้นฐานในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว เช่น ปุ๋ย และแหล่งน้ำ เป็นต้น
4. ด้านช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่าย
5. ด้านการให้คำปรึกษา
6. ด้านงบประมาณ

ประเด็นที่ 3 แนวทางในการบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ควรเป็นอย่างไร โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 7 ด้านด้วยกัน ดังนี้

(1) ด้านเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ

1) ภาครัฐควรให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณในการปลูกกระชายขาว โดยไม่มีเงื่อนไข หรือจัดหาแหล่งเงินทุนระยะสั้นและดอกเบี้ยต่ำ

2) ภาครัฐควรลงมาดูแลและสอบถามถึงปัญหาต่าง ๆ ในการการปลูกกระชายขาวทุกปี

3) ภาครัฐควรทำระบบบัญชีทะเบียนผู้ปลูกกระชายขาวเพื่อการช่วยเหลือในอนาคต

(2) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคธุรกิจ ควรมีส่วนร่วมในการบูรณาการการปลูกกระชายขาวให้มากขึ้นโดยการเข้ามาจับมือกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกระชายขาว และรับซื้อผลผลิตที่ได้เป็นจำนวนมาก ๆ ไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นอีกหลากหลายชนิด

(3) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผู้ปลูกสมุนไพรกระชายขาวเกษตรกรผู้ปลูกกระชายขาว ควรมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกระชายขาวขึ้นมาเพื่อที่จะได้มีการแลกเปลี่ยนแนวความคิดและวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการปลูกกระชายขาว

(4) ด้านการเพาะปลูกการปลูกสมุนไพรกระชายขาวเป็นวิถีชาวบ้านของตำบลสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมมาอย่างช้านาน และการปลูกกระชายขาว 1 รอบสามารถปลูกพืชชนิดอื่นแซมลงไปได้หลายชนิด เช่น พริกผักชี และเผือก เป็นต้น แนวทางนี้ถือว่าการใช้ที่ดินที่คุ้มค่าและได้ประโยชน์สูงสุดอยู่แล้วแต่ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมการปลูกกระชายขาวเพื่อให้เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดนครปฐมยิ่งดี

(5) ด้านการผลิตและการแปรรูปแนวทางในการผลิตและการแปรรูปกระชายขาวในอนาคตควรมีการร่วมมือกันของเกษตรกรผู้ปลูกกระชายขาว และภาคเอกชนภาคธุรกิจ เพื่อแปรรูปกระชายขาวในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

(6) ด้านสภาพแวดล้อมในปัจจุบันสภาพแวดล้อมในเทศบาลตำบลสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมก็ดีขึ้นแล้ว แต่ในอนาคตการขยายของเขตเมืองก็อาจทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงได้เกษตรกรควรช่วยกันดูแลสภาพแวดล้อมโดยพยายามอย่าใส่ปุ๋ยเคมี หรืออย่าใช้ยาฆ่าแมลงมากเกินไป

(7) ด้านการตลาดและการจัดจำหน่ายแนวทางด้านการตลาดและการจัดจำหน่ายของสมุนไพรกระชายขาวยังเปิดกว้าง เพียงแค่เกษตรกรร่วมมือกันกับภาคเอกชนและภาคธุรกิจ เพื่อขยายตลาดไปต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาสรุปให้อยู่ในรูปแบบประเด็นในแต่ละหัวข้อ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหานั้น ๆ จากนั้นนำข้อมูลแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป และแนวทางการแก้ไขเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเสนอแนวทาง การในการบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาว

2. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categorization) และการตีความ (Interpretation) หลังจากนั้น นำมาเรียบเรียง และนำเสนอเป็นรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ด้านบริบทของการปลูกสมุนไพรกระชายขาว พบว่า การปลูกสมุนไพรกระชายขาวจะปลูกในช่วงเดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคมของทุกปี จะสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่ชวบนการปลูก การดูแล และการจำหน่าย

2. ด้านสภาพปัญหาในการปลูกสมุนไพรกระชายขาว พบว่ามีดังนี้

- 1) ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ
- 2) เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่ม
- 3) ขาดเงินทุนหมุนเวียน
- 4) ไม่มีภาคเอกชนมารับซื้อผลผลิต
- 5) ไม่สามารถขยายตลาดใหม่ได้

3. แนวทางในการบูรณาการการปลูกสมุนไพรกระชายขาว พบว่ามีดังนี้

- 1) ภาครัฐควรสนับสนุนด้านเงินทุนหมุนเวียนและปัจจัยการปลูก
- 2) การรวมตัวกันของเกษตรกร
- 3) การพัฒนาการเพาะปลูก
- 4) ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูก ผลิตและแปรรูป

5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถอภิปรายได้ว่า แนวทางการบูรณาการในการปลูกกระชายขาว ในเขตเทศบาลเมืองสามค้ายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมที่นำเสนอ สอดคล้องกับ เถลิงพล แจ่มจันทร์ และ สวลัย บุญมานนท์ (2556) ได้ทำการศึกษาบทบาทของการใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชน จะต้องประกอบไปด้วยการดำเนินกลยุทธ์ 4Ps อันได้แก่ 1) ชุมชน (People) 2) ผลิตภัณฑ์ (Product) 3) การท่องเที่ยว (Place) และ 4) การอนุรักษ์ (Preserve) ชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านการสนับสนุนบุคลากรจากภาครัฐ ร่วมกับแนวทางการบูรณาการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคธุรกิจ โดยการศึกษากรณีความสำเร็จของชุมชนโดยใช้ประโยชน์จากชุมชนด้วยการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ขับเคลื่อนในการขับเคลื่อน ในขณะที่ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมแบบเดิมไว้ได้ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชน โดยผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดการสร้างรายได้เสริมแก่คนในชุมชนที่แต่เดิมมีอาชีพเกษตรกรรม โดยรายได้เสริมมาจากการให้บริการเรือชมหิ่งห้อย การให้บริการที่อยู่อาศัยปัจจัยสำคัญของความสำเร็จเกิดจากบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่น คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญในการเป็นผู้ขับเคลื่อนชุมชนมีความเข้าใจสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ และสามารถนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ สร้างมูลค่า ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างเหมาะสม และการมีกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้ประกอบการ เป็นเจ้าของกิจการเอง ตั้งแต่กระบวนการสร้างความรู้และความเข้าใจ รวมถึงมีการสร้างเครือข่ายกับภาคธุรกิจนักวิชาการ นักวางแผน ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) อาจจะมีการปรับเปลี่ยนงานวิจัยที่มีการครอบคลุมในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อข้อมูลที่ลึกซึ้งมากกว่านี้และเพื่อให้สอดคล้องสภาพความเป็นจริงในวงที่กว้างขึ้น
- 2) ควรเปลี่ยนหัวข้อในการทำวิจัยให้เป็นในลักษณะของการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกระชายขาว ให้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เถลิงพล แจ่มจันทร์ และสวลัย บุญมานนท์. (2556). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์*, 7(1), หน้า 109-151.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). บูรณาการเชิงพุทธกับการบริหาร. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคล สุวรรณภูมิ*, 2(2), หน้า 487.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก. 2560 : 40 การมีส่วนร่วม (Participation)

สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ. (2550). รายงานจากการวิจัยของกรมส่งเสริมการเกษตรที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหา *วิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*.

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2555). *แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. 2555 – 2574*.

Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1980). "Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity through Specificity". *World Development*, 8(3), p.223.